

ISTRICA THEBAIS

Zbornik u proslavu petstogodišnjice rođenja Marka Marulića Pečenića 1450—1950, Zagreb 1950 (Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti knjiga 39.) donosi na str. 26. i 27. ovu latinsku pjesmicu¹:

FRANCISCI NATALIS
IN LAUDEM DAVIDIADOS MARULIANAE

Aeneis In toto memorabitur orbe perennis
Tolleturque tuum nomen in astra Maro.
Istrica maeonio vivet dictamine semper
Thebais: aeternum Stadius inde viget.
Nec minus has inter Davidias alma nitebit
Et si non primus, Marce, secundus eris.

Naš prevodilac latinskih tekstova *Nikola Šop* preveo je tu pjesmicu ovako:

POHVALA MARULIĆEVOJ DAVIDIJADI
FRANA BOŽIČEVIĆA

Slava Eneide vječna na svijetu će ovome biti,
Virgilu, imena tvog letjet će zvijezdama glas.
Istrička Tebanka živjet će trajno u meonskoj riječi,
Zbog nje Stacije sveđ ostati slavom će jak,
Marko, uz njih i tvoja će blistati Davidijada,
Po njoj si, ako li ne prvi, al' drugi si bar.

Šopov prijevod *Istrica Thebais* — „*Istrička Tebanka*“ nije, po mom mišljenju, na mjestu, a prevodilac je pogriješio zato, što ovdje tekst nije u redu. Pita se naime, što valja razumjeti pod riječima *Istrica Thebais*. Prema *Šopovu* prijevodu „*Tebanka*“ mogla bi to biti s obzirom na Homerove epe (*maeonio*

¹) Isp. i *V. Milić*, Prigodom proslave četiristogodišnjice hrvatskog umjetnog pjesništva začetnikom Marulom 1501-1901.—Dvije njegove latinske pjesme još neizdane, II. izdanje, Split 1901. str. 26.

dictamine) samo Hektorova žena Andromaha¹. Ali po čemu bi ona, rođena u hipoplachkoj Tebi (Θήβηι ὑποπλαχίηι Z 397), bila „istrička“, izvodiš li *Istricus* od *Istri, orum* ili od *Ister, tri*? S obzirom na stihove 1—2, gdje se spominje ep Eneida i njezin pjesnik (P. Vergilius) Maro, i na stihove 5—6, gdje se spominje ep Davidijada i njezin pjesnik Marcus (Marulus), ja bih s velikom sigurnošću rekao, da ovdje nije govor ni o kakvoj Tebanki, nego da i pod *Thebais* valja razumjeti neki ep, i to zacijelo ep Tebaidu, koja se u starini vrlo cijnila i stavljala uz Ilijadu i Odiseju, a smatrala se tada, kao i svi ostali kiklički epi, Homerovom². Za to shvaćanje govori i stih 4.: *aeternum Statius inde viget*, odakle se jasno vidi, da se prilog *inde* odnosi na imenicu *Thebais*, pa po tom i *Statius aeternum viget Thebaide*, a to je poznati njegov ep Tebaida u 12 knjiga.

Ako je tako, javlja se opet isto pitanje: po čemu bi ep Tebaida bila istrička? Ni po čemu, jer nije ni u kakvoj vezi ni s Istrom niti s Istranima. Bit će dakle, da lekcija *Istrica* nije ovdje na mjestu. Ja mislim, da bi je valjalo zamijeniti lekcijom *cyclica*, a podupirem tu misao time, što se taj ep u potonjoj starini *doista nazivao* κυκλική Θηβραϊς³ za razliku od Antimahove i Antagorine Tebaide, i što takvu zamjenjivanju nema nikakve smetnje ni s metričke strane. Griješku zacijelo nije skrivio učeni pjesnik Franjo Božičević (*Franciscus Natalis*), nego neki potonji prepisivač, kome riječ *cyclica* nije više bila jasna, pa ju je lako preveo u *Istrica* [(c)yc—lica: ist—rica].

Sopu valjalo je dakle prema tome mjesto „Istrička Tebanaka“ kazati „Kiklička Tebaida“. Ja bih prema tome 3. stih *Sopova* prijevoda popravio ovako:

„Kiklička živjet će trajno Tebaida⁴ u meonskoj riječi“⁵.

*

Zanimljivo je, da je *Franjo Božičević*, proričući trajnu slavu *Marulićevoj* Davidijadi i poredeći je s grčkim i rimskim epima, stavio na prvo mjesto Vergilijevu Eneidu, zatim Kikličku Tebaidu, pa onda Stacijev ep istoga imena, a velike epe veli-

1) Tako doista naziva jednom prilikom Hektorovu ženu Ovidije; isp. *Ars. amat.* 778: *numquam Thebais Hectoreo nuptia resedit equo.*

2) Isp. *Pausanija* IX 9, 5: τὰ δὲ ἔπη ταῦτα (sc. Θηβαϊς) Καλλίνος... ἔφησεν Ὅμηρον τὸν ποιήσαντα εἶναι, Καλλίνοι δὲ πολλοὶ τε καὶ ἀξιολόγους κατὰ ταῦτα ἔγνωσαν. Ἐγὼ δὲ (sc. ὁ Πausanias) τὴν ποιήσιν ταύτην μετὰ γε Ἰλιάδα καὶ τὰ ἔπη τὰ ἐς Ὀδυσσεῖα ἔπαινώ μάλιστα.

3) Isp. *sholiju* uz 1375. stih Sof. Ed. Kol.: ταῦτα ὁ τὴν κυκλικὴν Θηβαΐδα ποιήσας ἴστωσθαι οὕτως. — *Atenej* XI 465 E: ὁ δὲ Οιδίπους δι' ἐκπώματα τοῖς υἱοῖς καταγράσαστο, ὡς ὁ τὴν κυκλικὴν Θηβαΐδα πεποιηκὼς φησιν. — *Asklepijad* uz *Shol.* Pind. VI 26: ὁ Ἀσκληπιάδης φησὶ ταῦτα εὐληθῆναι ἐκ τῆς κυκλικῆς Θηβαΐδος.

4) U riječi Tebaida uzimam sinicezu.

5) Ni *Sopov* u 5. stih nema cezure. Ja bih pomjestio riječi u njemu ovako: „Uz njin blistat će, Marko, i tvoja Davidijada“.

koga pjesnika Homera, Ilijadu i Odiseju, nije spomenuo ni jednom riječju. Taj postupak pjesnikova, po današnjem shvaćanju vrlo neobičan, posve odgovara, s obzirom na Vergilijev ep, držanju tadašnjih talijanskih književnika i naučnjaka u toj stvari. Već je *Petrarca* stao porediti Homera s Vergilijem. To su isto činili kasnije *Lorenzo Valla*, *Vittorino da Feltre* i *Angelo Poliziano*, ali prvu je presudu izrekao objema pjesnicima *Marcus Hieronymus Vida*, suvremenik *Franje Božičevića*, u svojoj knjizi *Poetica*, napisanoj g. 1520., a objelodanjenoj g. 1527., gdje je u mnogim stvarima dao prvenstvo Vergiliju. Istim su putem pošli učeni ljudi i u drugoj polovini 16. vijeka: *Giraldi Cinthio*, *Capriano*, *Marcus Antonius Muretus* i *Francesco Patrici* napadajući Homera još jače, a još više uzdižući Vergilija, dok u 17. vijeku nje Homerov nimbus posve pobljedio (*Paolo Beni*, *Alessandro Tassoni* i *Benedetto Fioretti*), da početkom 18. vijeka opet odjekne Italijom prezreno i zaboravljeno ime Homerovo¹.

Uz takvo mišljenje o Homeru u najbližem učenom susjedstvu razumljivo je, da ni *Franjo Božičević*, sastavljajući svoju pohvalu *Marulićevoj* Davidijadi, nije želio ostati pri starom shvaćanju. Zato je udesio stvar tako, da je i on stavio na prvo mjesto Eneidu i njezina pjesnika, a na drugo Homera, ali je i to izvršio vrlo oprezno: pjesnika je sakrio pod riječi *maeonio dictamine*, a epe njegove, Ilijadu i Odiseju, kojima se u to doba prigovaralo i ovo i ono, nije nikako spominjao, nego je posegnuo, želeći bar donekle spasiti Homera, za Kikličkom Tebaidom, koju je doduše Pausanija, kako je rečeno, najviše cijenio iza Ilijade i Odiseje, ali koju je već u Aristotelovo doba malo tko držao Homerovom. Kiklička je pak Tebaida izazvala Stacijevu Tebaidu, koja se u srednjem vijeku još vrlo cijnila, a zacijelo i u doba *Franje Božičevića*.

Od pet *Božičevićevih* predskazivanja, što ih je nanizao u svojoj pjesmici, ispunilo se u glavnom samo prvo, t.j. ono, koje se tiče Eneide i njezina pjesnika Vergilija. Kiklička Tebaida ne živi trajno u meonskoj riječi, jer je od nje došlo do nas samo 16 stihova², a ni Stacije nije danas poznat po svojoj Tebaidi, nego po svojim prigodnim pjesmama (*Silvae*). Ali ni Davidijada ne blista onako, kako je predkazao *Božičević*, jer je od 14 knjiga epa sačuvana samo prva, pa zato ni *Marulić* nije u nas ni „prvi“ ni „drugi“ po njoj ni po ostalim svojim latinskim djelima, nego se zasad cijeni u prvom redu po hrvatskim svojim djelima, koja stoje na početku hrvatske umjetne književnosti.

Zagreb.

N. Majnarić.

1) Isp. *Georg Finsler*, Homer in der Neuzeit. Leipzig und Berlin 1912 passim.

2) Isp. *Kinkel*, EGF st. 10. i d.

INHALT

N. Majnarić: ISTRICA THEBAIS

In dem oben unter dem Titel Francisci Natalis in laudem Davididos Marulianae angeführten kleinen lateinischen Gedicht, worin der Dichter Franciscus Natalis, mit anderem Namen Franjo Božičević, Marulićs Epos Davidias unsterblichen Ruhm prophezeite, verwirft der Verfasser des obigen Aufsatzes die Lesart *Istrica Thebais* und schlägt *cyclica Thebais* vor.

Ausserdem lenkt er die Aufmerksamkeit des Lesers auf Natalis' besonderes Hervorheben der Aeneis und die gleichzeitige Zurücksetzung der grossen Homerischen Epen, was er damit erklärt, dass er den Leser auf die gleiche in der damaligen italienischen Schriftsteller- und Gelehrtenwelt herrschende Auffassung verweist.
